

Ar laikas ruoštis vertybių laidotuvėms?

Jau trečiąjį kartą nuskambėję „Respublikos“ nacionalinių vertybių“ rinkimai buvo puiki priežastis susirinkti į ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDĖJIMO inicijuotą diskusiją ir pasikalbėti apie tai, kas šiais globalizacijos laikais dar laikoma vertybėmis, o ypač - nacionalinėmis vertybėmis. Ar tikrai jas, perfrazuojant Europos Sąjungos prezidentą Hermaną Van Rompė, laikas mesti į šiukšlyną? O gal laikas apskritai ruoštis vertybių laidotuvėms?

Ramunė HAZIR
„Respublikos“ žurnalistė

Apie tai kalbėjosi filosofas profesorius Arvydas ŠLIOGERIS, nevyriausybinių moterų vadovų organizacijos „Zonta International“ Vilniaus klubo pirmoji prezidentė, teisininkė, daktarė Ramunė TRAKYMIENĖ, dailininkė Ramunė VĒLIUVIENĖ ir žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

R.HAZIR: Kas yra vertybės, iš kur jos atsiranda ir ką jums duoda?

R.TRAKYMIENĖ: Vertybės yra tai, ką atsinešame į gyvenimą. Gyvybė, žmonių santykiai, tikėjimas, kad tu čia esi ne šiaip atėjęs, šeima, ištikimybė sau, principams, aplinkai, draugams, bičiulystė, meilė. Ir, be abejo, yra dar tie dalykai, su kuriais esi susijęs atėjęs čia, - žemė, kalba... Jie susiję su pasaulėjauta, kylančia iš tos aplinkos, į kurią tu atėjai.

Nežinau, bet man visa tai - vertybės.

G.JAKAVONIS: Gerai yra pasakęs Antuanas de Sent-Egziuperi, kad yra tik viena vertybė - tai žmogaus ryšys su žmogumi. Tačiau šiandien man labiausiai norėtųsi kalbėti ne šiaip apie vertybes, bet apie nacionalines vertybes. Kokios jos? Valtybės gyventojai, kalba, vėlavai, herbas, himnas, žemė, jos gėlmės, miškai, vandenys, pelkės, kalvos, laukai, tautos sielai artimi kultūros ir istorijos paminklai, religija, menas, muzika, architektūra, literatūra, galu gale visa lietuviška gyveniena.

R.VĒLIUVIENĖ: Aš pritarčiau ir Ramunei, ir Gediminui. Jų išvardytos vertybės yra neginčijamos, bet kiekvienu istoriniu laikotarpiu susidaro tam tikra vertybių hierarchija, kurioje vertybės išsiriškia pagal svarbą. Yra amžinos vertybės, kaip šeima ir Tėvyne, bet aš dabar dėčiau visus akcentus į

kultūrą. Ji kaip tik ir yra tas reiškinys, kuris gali ne tik išsaugoti tradicijas, buvusias vertybes, bet ir kurti naujas. Kultūra nėra devaluojama, ji visada turi vertę, bet dabar jai skiriama per mažai dėmesio valstybės mastu.

A.ŠLIOGERIS: Man nepatinka tas žodis - vertybės. Aš esu pastebėjęs, kad apie vertybes žmonės pradeda kalbėti tada, kai tas dalykas, kuris įvardijamas kaip vertybės, miršta ir jį norima atgaivinti.

Bet jeigu mes kalbame apie nacionalines vertybes, tai tuos pačius dalykus galima pavadinti ir normaliesiems žodžiais: tai, kas sieja bendruomenę, tai, kas vienija tautą, kas suteikia pagrindą bendruomenei ir kartu atskiram žmogui, kad jis nesijautų vienišas šioje žemėje, kas yra brangu ir įprasmina mūsų gyvenimą.

Man pačios didžiausios vertybės - Lietuvos dangus ir Lietuvos žemė. Jeigu kalbame apie geriausias nacionalinio charakterio (jeigu toks yra) bruožus arba tą pamatą, kuris vis dar yra ir suteikia kažkokio bendrumo tautai, tai yra mūsų žemė, unikalus Lietuvos peizažas. Tas peizažas yra lentinąs dalykas bendruomenės egzistavimui, ypač tokios bendruomenės, kuri gyvena tame peizaže jau tris tūkstantmečius. O žiūrėkite, kokia situacija - jis siaubingais mastais naikinamas. Bolševikai pradėjo, turėjome viltį, kad turėsime savo valstybę ir viskas bus kitaip, o atsitiko priešingai: viskas naikinama dešimtkart greičiau, baisiau, žiauriau... Įsivaizduokite, kaip baisu: mes patys griuname savo gyvenimo pamatą.

Atsimenu, kaip mano bičiulis Mickūnas juokėsi, esą kokia čia laisvė, kokia tauka suklestės? Tada jis sakė: žinote, kas atsitiks? Makdonaldizacija! Ir ką gi, jis buvo teisus...

R.VĒLIUVIENĖ: Kalbate apie labai jaudinančius dalykus. Kitados dar mano vyras (Norbertas Vėlius - šviesaus atminimo etnografas, religijotyrininkas - red. past.) rašė apie senovės baltų pasaulėžiūrą, kurioje viskas buvo orientuota į peizažą: aukštaičiai, gyvenantys aukštumose, karių ir saulės religija, žemdirbių luomas Vidurio Lietuvoje ir Žemaitijoje, žyniai ir netgi poezimo dievai su mirties simbolika... Viskas remiasi tuo peizažu, kuriame kelis tūkstantmečius tauta gyveno. O dabar viską naikiname ir baisiausia, kad nesuprantame, jog gauname tą žemę ne kaip protėvių dovaną, bet ją skolinamės iš savo vaikų ir anūkių. Deja, tos skolos mes jau niekada nebegražinsime...

A.ŠLIOGERIS: Prie šių savaimės suprantamų dalykų aš dar pridėčiau lietuvių kalbą. 1970 m. aš įstojaui į doktorantūrą Vilniaus universitete ir turėjau dar artimus šviesaus atminimo bičiulius - Rolandą Pavilionį ir Evaldą Nekrašą. Jie visada sakydavo, kad lietuvių kalba negalima kurti filosofijos, nes ji tam absoliučiai netinka. Aiškino, esą reikia viską rašyti rusiškai - tik tada išeisim į plačiuosius vandenis. Aš tylėdavau ir įsiutęs galvodavau: „Na, vyrai, aš jums įrodysiu, kad ji tinka“. Dabar aš galiu ramiai pasakyti, kad tą įrodžiau - išverčiau Hegelio, Šopenhauerio veikalus į lietuvių kalbą, galų gale ir pats rašiau lietuviškai. Mūsų kalba yra fantastiško grožio ir tikslumo.

Kodėl aš tai prisiminiau? Todėl, kad kalba taip pat yra mūsų vertybinis pamatas. Kai man sako - esame tauta, tai aš tikrai negaliu pasakyti, ką turiu bendra su koku alkoholiu ar barbaru verslininku. Bet vienas dalykas yra akivaizdus - mus sieja kalba.

Bet vėlgi pažiūrėkite - siaubas! Bolševikai tiek nesunaikino mūsų kalbos, kiek mes patys ją per dvi-

dešimt metų naikino... Paskaitykite internetą, pažiūrėkite televiziją - vyksta kažkoks šėtoniškas kalbos naikinimas...

R.HAZIR: Bet kodėl? Kodėl mes tą darome?

A.ŠLIOGERIS: Mane liūdina mūsų neatsparumas. Aš nuolat susiduriu su jaunos ir ne tik jaunos kartos savęs niekinimu, nevisavertškumo kompleksu. Esą pas mus jau nieko nebėra ir reikia gręžtis į Vakarus, iš kur viskas ateina.

O kaip aš galiu išsaugoti savo vertybes? Ne eidamas, o priešindamas tai globalizacijai. Kito keulio nėra. Nes ji mus suvalgys ir čia liks dykuma... Jau dabar, kai pasižiūri, - buvome sovietmečio imperijos kiaulidė, o dabar jau esame Vakarų imperijos kiaulidė...

R.TRAKYMIENĖ: Praėjusį savaitę aš gerokai nustebau perskaičiusi publikaciją apie lyderius „Gabausiems moksleiviams - „Lyderystės akademija“. Parašyta, kad buvo įkurta tokia akademija, kad buvo konkursas jaunuoliams ir jie rašė rašinius apie tai, kas yra lyderis. Pacituosiu vieno iš laimėtojų kūrinių: „Mano lyderis gana paprastas. Turi dvi kojas, dvi rankas ir prie jokių vertybių nepirrišta galvą. Jis nėra Makiavelio žaidėjas, bet ir ne perdėtai moralus teisuolis, kuris kiekvienam žingsnyje mąsto, ką darytų jis“.

Dieve mano, jeigu šitam jaunuoliui paskirta viena iš pagrindinių premijų, kas turėjo būti toje komisijoje? Kokie žmonės? Kokios jų vertybės, jei gali išrinkti rašinį, kuriame lyderio galva „nepirrišta prieš jokių vertybių“? Aš negaliu kaltinti vaiko, tačiau esu nustebusi ir priblokšta komisijos... Apie ką mes kalbame?

Ir vis dėlto kodėl taip atsitinka? Vadinasi, kažkas yra ne taip, jeigu mūsų jaunoji karta jau nebemato vertybių. Juk, kai pagalvoji, tas Gedimino prospektas su užsienietiš-

kais užrašais yra vyresniosios kartos kūrinys, o ne jaunųjų... Kas čia atsitiko? Kur dingo močiucių pasakos, dešimt Dievo įsakymų? Kodėl jų, kaip vertybių, nebėliko?

R.HAZIR: Tiesiog žmogus, išmanantis vertybes, išoriškai, matyt, niekuo nesiskiria nuo to, kuris jas išmano. Įdomu, kurių pas mus liko daugiau?

R.VĒLIUVIENĖ: Mūsų visuomenė yra vartotojiška ir labai stebuklingos pasiūlos - nuo visiško deficito iki visiško pertekliaus. Atrodo, visiems turėtų visko užtekti, bet, deja, vartojimas pas mus pri-lyginamas gyvenimo kokybei. Galvoju, kad kuo vartoji brangesnes prekes, turi prašmatnesnį būstą ar keliaujį į nepaprastą šalį, tuo tavo gyvenimas kokybiškesnis. O išties gyvenimo kokybė atsiskleidžia bendraujant, bendruomenėje... Mes išties neturime bendruomeninio gyvenimo - kiekvienas savo bute kaip kurnis gyvena tik sau...

Vertybių hierarchija gal ir galėtų atsirasti, jei žmonės turėtų bendravimo džiaugsmo - surengtų kokias bendras šventes ir atsikratytų to vartojimo bumo, lenktyniavimo ir paklydimų. Juk vis tiek žmogus nėra laimingas netgi pasiekęs tas vartojimo aukštumas. Jis netampa nei turtingesnis, nei laimingesnis, nei įdomesnis. Gyvenimo džiaugsmas ir gyvenimo kokybė - ne vartojimas.

A.ŠLIOGERIS: Kad neatrodytų, jog mes čia inkščiami, aš norėčiau šį tą pridurti: ne geresnės padėtis yra netgi didžioiose tautose. Prancūzijoje keliamas skandalas dėl naikinamų prancūziškumo pamatų, kalbos, peizažo... Tas pats vyksta Vokietijoje, Anglijoje... Nereikia manyti, kad mes čia tokie vieninteliai.

Įvalgiausi Vakarų protai jau kokį šimtą metų visi kaip vienas visa tai sieja su mašinine civilizacija. Vakaruose jau niekas nebė-

ti, kad mašinos yra progresas, nes tas progresas - patys žinote, prie ko veda... Dabar viskas yra pasiekę beveik kritinį tašką, ir paaiškėjo, kad šimtą metų mes turėjome tik iliuzijų, jog atsiras rojus žemėje... Pasirodo, nieko panašaus... Sakau tiesiai - tai šėtoniška civilizacija ir ji naikina viską. Pasipriešinti tam dalykui negalima, galima tik mėginti kažkiek dar atsilaukyti, kol ji pati subyrės. O kad subyrės, tai tikrai.

Man juokinga, kai sako, kad aš, turėdamas tokį požiūrį, atsilikau nuo gyvenimo. Aš ramiai sakau: tai gyvenimas nuo manęs atsiliko. Žemė ir dangus yra amžini dalykai, o mašina - laikinas.

R.HAZIR: Sakote, mums reikia atsilaukyti. Kaip tą padaryti?

A.ŠLIOGERIS: Čia ir yra mūsų bėdos. Lietuvis natūros silpnumas. Charakterio stoka. Tiesą pasakius, aš jau nebesutinku žmonių su charakteriu. Galvoju, kas čia atsitiko? Na, žinoma, bolševikai išnaikino labai daug...

Bet žmogus be charakterio - tai, galima sakyti, žmogus be vertybių. Jam viską šiuo atveju diktuoja anoniminė erdvė. Tarkim, mano studentai. Sako, pas mus įstoja gabiausi. Yra gabūs, bet jie visi bes-tuburiai. Aš jau dvidešimt metų neturėjau studento su stuburu. Įsivaizduojate, ką tai reiškia?

Aš nelabai išmanau istoriją, bet kai sunaikinamas žmogaus ryšys su žeme, tai civilizacija žlunga. Roma, Egiptas ar dar kas nors - tai jau patvirtintas dalykas.

R.HAZIR: Tuomet, sakykite, vertybių devalvacija - sovietmečio rezultatas ar atėjusio kapitalizmo, globalizmo ir pan.?

A.ŠLIOGERIS: Nėra čia jokio kapitalizmo! Koks čia kapitalizmas? Socializmas! Yra teroristinės socialistinės šalys - Amerika ar dar kas. Biurokratija dabar visur - ga-

lingiausias sluoksnis. Koks čia kapitalizmas?

Bet, kalbant apie Lietuvą, spėju, kad bolševikai sunaikino tautos žiedą.

R.TRAKYMIENĖ: Aš sutinku. Geriausias genetinis fondas buvo sunaikintas, ir nuo ko viskas pradėta? Nuo mokytojų. Jei nėra mokytojų, tai neperduodama tai, apie ką mes čia ir kalbame. Mokyklai nukirsta galva, šeimai išpjautas liežuvis.

Kas nuėjo į mokytojus? Nuėjo paskutinių klasių moksleiviai, kurie buvo lojalūs, bet, deja, nebuvo geriausi. O ilgus metus į pedagoginį stodavo tie, kurie niekur kitur neįstodavo.

A.ŠLIOGERIS: Ir dabar tas pats.

Matote, žmogaus gyvenime yra būtinybių sluoksnis - pavalgyti, apsiirengti, turėti stogą virš galvos, vandens... Tos būtinybės irgi yra vertybės, ir negali iš alkanos žmogaus reikalauti dorybių. Bet paprastai kai mes kalbame apie vertybių turimą turimą, kas yra vertybės, tai, kas neapčiuopiama, tai, kas tiesioginio sąlyčio su ta tokia buka suprantama nauda neturi. Bet išties taip nėra. Tai gyvybiškai svarbūs dalykai, tik jų pasekmes pajuntame per gerokai ilgesnį laiką ir negalime jų pamatyti.

Dabar man yra baisiau už bolševikų skleidžiamą propagandą. Kodėl? Todėl, kad vertybių sluoksnis yra sunaikintas. Mums grūste grūda tai, kas lieka biologiniame lygmenyje. Pasiziūrėkite - žurnalai, televizija, kas čia yra? Kas sudaro jų pagrindą? Praktiškai pornografija. Aš suprantu, kad gal kam nors to reikia, bet negalima pasturgali ar tarpkojo padaryti centrine, svarbiausia vertybe! Ir dar tas vartojimas... Vadinasi, tai, kas yra būtinybės lygmens, padaroma idealu, - suprask, jei ką nors valgysi, iškart pateksi į rojų.

Dėl to ir problemas pasidaro tokios kaip netradicinė orientacija. Aš sakau - tegul jie nors ir su šluota, ir dėl malonumo dar ant kuolo atsisėda... Negaliu pakęsti, kai mane į šiuos dalykus painioja ir iš to pasaulinę problemą daro!

Čia nėra vertybės, o tik vertybių nupjovimas. Aš net nedirščiau pasakyti, kad tai yra gyvuliška, nes gyvuliai yra daug tauresni, - jiems užsiminti tokiojiems bjaurybėmis ir į galvą nešaus...

R.TRAKYMIENĖ: Taip, visi suinteresuoti įvairiomis formomis skatinti vartojimą. Ekonomika susijusi su komercija, parduoti galima tai, kas labiausiai išreklamuota, o reklama labiausiai veikia ta, kuri nukreipta į instinktus... Taip ir kuriamos netikros iliuzijos...

A.ŠLIOGERIS: Žinote, Vakarai, į kuriuos mes bėgame ir ropojame, dar labiau yra vertybes praradę nei mes. Mes dar turime jų. Skaitydamas įvairiausio lygio Vakarų autorius aš pastebiu, kad jie jokių vertybių neturi. Geriausiu atveju aukščiausio rango autoriui vertybė yra neapykanta tai siaubingai destrukcijai, kuri vyksta iš visų pusių. O pozityvių vertybių nėra - niekas ten apie jas nebešneka. Nei apie dangų, nei apie žemę, nei apie peizažą ar kalbą... Visa tai pramiešama surogatais. Pavyzdžiui, demokratija. Tai tas pats, kas sovietmečiu buvo socializmas. Kas gali pasakyti, kas yra ta demokratija? Paistalata!

Arba toks dalykas kaip diskriminacija. Neseniai čia dar kabėjo plakatai su išrašytais Baudžiamojo kodekso straipsniais - įsivaizduojate, kaip nusigventa? Bolševikai nebuvo tiek nusirite! Vertybė - diskriminacija, kai jokios diskriminacijos Lietuvoje nėra... Aišku, dabar institutas specialus įsteigtas, jeigu jis neras čia diskriminacijos, tai už ką jam pinigus mokės? Tai reikia surasti ir suranda.

Bet tai yra vertybių žlugdymas - tikrosios vertybės išstumiamos arba nutylimos, ignoruojamos arba atmetamos, o jų vietą užima pseudo-vertybės.

R.VĒLIUVIENĖ: Taip, diskriminuoja mane, mano šeimą, vaikus, kurie iš prigimties yra normalūs... Diskriminuoja mūsų tradiciją - nepakantumą ir bando ją iškelti kaip ydą arba anomaliją...

A.ŠLIOGERIS: Taip, kaip mes nusigvenome. Jau baisu pasakyti, kad tradicinė lietuviška šeima yra nacionalinė vertybė.

R.HAZIR: Kam naudinga griauti mūsų vertybių sistemą? Kas yra tas mūsų priešas, kurio reikia pasisaugoti?

R.TRAKYMIENĖ: Mano galva, Ramunė teisingai pasakė - vartojimo kultūra.

R.VĒLIUVIENĖ: Komercializacija. Mikaldus pranašystės, kurias skaitė mūsų močiutės, išsipildydys. Gal ne šia prasme, kad gėltonoji rasė užkariaus pasaulį ir kas penktas žmogus bus kinas, bet kad viso pasaulio pinigai per jų prekes suplauks į Kiniją, o tada bus tokia krizė, kokios dar niekas neįsivaizduo. Komercializacija naikina kultūras ir papročius.

A.ŠLIOGERIS: Baisus dalykas, kad nėra taip, jog gali pirštu parodyti savo priešą. Vakarų mastytojai apie tai kalba jau daugiau nei šimtą metų. Nebėra atsakingų. Veikia kažkokia anoniminė galybė, kuri net nebeįsivaizduoja, kad kur dykumoje sėdi masonai arba žydai ir kompiuteriu valdo pasaulį... Tai yra visiška nesąmonė! Bėda ta, kad dabar net negali pasakyti, kas valdo. Bet tai atitinka pačios technologinės civilizacijos esmę.

R.HAZIR: Kaip susiorientuoti žmogui, kur dabar yra tos tikrosios vertybės?

R.TRAKYMIENĖ: Atsigręžti į šeimą. Tik čia galima formuoti žmo-

gų, tvirtai stovintį ant žemės ir žiūrintį į dangų. Taip pat mokykloje.

A.ŠLIOGERIS: Nežiūrėti televizijos. Tik žinias. Aš tik pusiau juokauju, bet esu patikrinęs ir įsitikinęs, kad televizija turi siaubingą destrukcijos poveikį. Juk kiekvieną dieną mus tik gąsdina, gąsdina ir gąsdina. Net „National Geography“, kur, atrodo, nieko nėra... Tai meteoritas nukris, tai atšilimas, tai kiaulių gripas, tai žirafų gripas... Totalinis teroras! Kaip jaustis žmogui? Gąsdinimas yra kur kas blogiau nei pornografija.

R.HAZIR: Artėja Nepriklausomos Lietuvos atkūrimo 20-mečiš. Kokias vertybes prisimintumėte ir kokių palinkėtumėte šia proga?

R.TRAKYMIENĖ: Neprarasti tikėjimo, kad mes esame valstybė ir turime likti valstybe.

A.ŠLIOGERIS: Aš tai tą patį pasakysiu - nežiūrėti televizijos. **A.VĒLIUVIENĖ:** Geras idėjas siečiau su kultūra, todėl linkiu, kad krizės, kai ji pasibaigs, neliktų ir bendravime, kultūroje, švietime.

G.JAKAVONIS: Aš įsivaizduoju, kad technologinė pažanga ir kompiuteriai tikrai mūsų neišgelbės. Tik dėmesys etnokultūrai, savo papročiams, suvokimas, kad esame valstybė ir kad turime ją likti, gali mums padėti. Nesimelskite svetimiems dievams ir vertybėms!

A.ŠLIOGERIS: Galiu tik palinkėti išdidumui, suvokimo, kad turi savo šaknis ir tvirtai stovi ant žemės. Atsilaukyk, atskirk, kas sveika, o kas tave žlugdo. Mažiau saviniekos ir mąstymo, kad rojus yra kažkur ten. Charakterio nepadarysi, bet palinkėti juk galima?

Ne sutinkate? Diskutuokime!
www.respublika.lt

► Gerai yra pasakęs Antuanas de Sent-Egziuperi, jog yra tik viena vertybė - tai žmogaus ryšys su žmogumi

Gediminas JAKAVONIS
Žalgirietis

► Apie vertybes žmonės pradeda kalbėti tada, kai tas dalykas, kuris įvardijamas kaip vertybės, miršta ir jį norima atgaivinti

Arvydas ŠLIOGERIS
Sveičas

► Kiekvienu istoriniu laikotarpiu susidaro tam tikra vertybinė hierarchija, kurioje vertybės išsiriškia pagal svarbą

Ramunė VĒLIUVIENĖ
Viešnia

► Viskas susiję su komercija - parduoti gali tai, kas išreklamuota, o reklama visuomet nukreipta į instinktus

Ramunė TRAKYMIENĖ
Viešnia

Antroji Lietuvos Respublika - jau istorija

Romualdas OZOLAS

Galimybės

Jeigu juridiniai aktai mūsų sąmonei turi kokią nors reikšmę, tai nepripažinti, kad nuo 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvos Respublikos juridinis statusas yra kitoks, nei 1990 m. kovo 11-ąją paskelbtas, yra neįmanoma.

1992 m. liepos 25 d. referendumu patvirtintos Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsnis skelbia: "Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika". 2 straipsnis sukonkretina: "Lietuvos valstybę kuria tauta. Suverenitetas priklauso Tautai". 1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Parlamento priimtame akte "Dėl nepriklausomos valstybės atstatymo" pasakyta dar konkrečiau: "Lietuvos valstybės teritorija yra vientisa ir nedaloma, joje neveikia jokios kitos valstybės konstitucija".

2003 m. liepos 18 d. Europos vadovų tarybos pirmininkui Romoje pateiktos "Sutarties dėl Konstitucijos Europai" 1 dalies 6 straipsnis sako: "Sąjunga turi teisinį subjektiskumą", t. y. yra kita valstybė. 10 straipsnio, vadinamo "Europos teise", 1 punktą nurodo: "Konstitucija ir teisės aktai, kuriuos priima Sąjungos institucijos, naudodamosi jai suteiktais įgaliojimais, turi viršenybę valstybių narių teisės aktų atžvilgiu".

Iš to, kas čia pasakyta, seka vienintelė juridinių požiūriu teisinga išvada: 1990 m. kovo 11-osios Lietuvos Respublika, arba Antroji Respublika - jau istorijos faktas. Kalbėdami apie Lietuvą po 2004 m. gegužės 1 dienos, mes kalbame apie Lietuvos Respubliką Europos Sąjungoje, kurios teisės aktai turi viršenybę prieš Lietuvos teisę, todėl nuolat kartojama tezę, jog valstybė, kurioje gyvename, tebėra Kovo 11-osios valstybė, yra melas, kurį turime pripažinti, jeigu norime praskaidrinti protą ir susiorientuoti, kas su mumis daroma ir ką patys turime daryti.

Melą pripažinti labai sunku. Mums, atrodo, netgi miela jo nepripažinti: jeigu "didžiąją pertvarką", vadinamą ir "didžiąja sumaištimi", Vakarų pasaulis pradeda tik XX a. pabaigoje, M. Tečer (M. Thatcher) ir R. Reiganui (R. Reagan) įsitačiusiems atleidus žmones nuo atsakomybės teritorijai, kurioje jos veikia, ir tai tampa globalizacija vadinamo kapitalo viršeteritoriniu įsitaūjėjimu, tai mums visapusiškai viršeteritorinė maišatis prasideda su Jogailos nutekėjimu Krokuvon, tęsiasi per Liubliu uniją, 1791 metų gegužės 3-iosios konstituciją, XIX amžiaus sukilimus, kol galų

gale Didysis Vilniaus seimas pasako, o Lietuvos Taryba 1918 m. vasario 16-ąją juridiškai postuluoja atstatanti valstybę, "atskirtą nuo visų buvusių valstybinių ryšių su kitomis tautomis". Tikrai šita formuluoė įgalina lietuvius pagaliau susivokti, kas jie yra ir kur jie yra pasaulyje, sukurti ir du dešimtmečius atlaikyti visų kaimynų dantiomis sąsąmą valstybę, o paskui - išverti pusę amžiaus trukusią okupaciją. Mūsųji valstybė - Antroji Respublika - buvo galima todėl, kad buvo Pirmoji - 1918-1940 metų - Respublika, išugdžiusi kartą žmonių, kurie su Pirmąja Respublika širdy perėjo okupaciją ir, su laukę momento, pasinaudojo galimybėmis buvusį nepriklausomą valstybę atkurti. Kokios priemonės buvo panaudotos? Niekaip ne paslaptis: juridinės. Juridinės visų pirma ir juridinės galų gale. Juridiskumas nei savikoje, nei politikoje, tuo labiau - pasaulinėje politikoje - joks burbulas. Tai kaip atsitiko, kad mes, buvę tokie juridiskai raštingi, preciziški ir galingi, vis dar tebekalbame apie Antrąją Respubliką, kuri iš tiesų baigėsi 2004 metų gegužės 1-ąją, gyvavusi 14 metų ir 2,5 mėnesio?

Realybė

"Kompanija priklauso į ją investuojantiems žmonėms, o ne jos darbuotojams, tiekėjams ar vietovės, kurioje ji įsikūrusi, darbuotojams", - taip šiuolaikinė įmonė apibrėžė Albertas Dunlapas (Albert Dunlap), vienas iš globalizacijos teoretikų. Tikslėsnį ir įžulesnį, priylgstantį Makiaavelio (N.Machiaveli) ar Stalino formuluoėms, mūsų šiandienės padėties juridinį apibūdinimą vargu įmanoma rasti. Nes nuo socialinės atsakomybės išlaisvinta įmonė (korporacija), iš pradžių buvusi naujosios ekonomikos pamatu, tapo ir šiandienybės juridikos ištaka - normomis, kurios grovė ne tik socialines struktūras, kultūras, bet ir valstybes. Naomi Klein, puikios knygos "Soko doktrina" autorė, su deramu sarkazmu rašo, kad kompanijos, kaip naujosios juridikos indoktrinatorės, dėka laisvės ir klestėjimas sužibo taip skaisčiai, kad ėmė grūti diktatūros - nuo Manilos iki Berlyno, o Maskvos "blogio imperijos" žmonės, puole į F.Hajeko (F.Hayek) ir Miltono Frydmano (Milton Friedman) idėjų glėbį, kapitalizman patraukė net Kinijos komunistus. Tai reiškė, kad globaliosios rinkos skersėjams nebeliko jokių kliūčių.

Atkūrę valstybę, skaištams kapitalizmo spindesio mes nepajutoje, priešingai, mus draskė iš Rytų - blokada, iš Vakarų - "šokas be terapijos", kurio lietuviškasis variantas dar tebelaukia savo aprašymo ir pasekmių įvertinimo. Herojai yra žinomi. Planavę visai kitokią gerovės valstybę, mes tarėmės kurią ją, ir pagrįstai, ir nepagrįstai kaltindami vieni kitus, nors vargu ar kas dorai nutuokė, kad visa tai tėra gabalėlis pasaulinio proceso, kuris gali būti vadinamas ir išstruktūrinimu, ir įvairiais kitais vardais, tačiau iš esmės buvo socialinių sistemų demontažas ieškant greitų ir didelių pelnų. Pas mus visą Antrosios Respublikos laikotarpį jis vadintas reformomis, o remtas turto išvalstybinimu, mo-

nopolizavimu ir valdžios privatizavimu. Didžiausias globalizacinio kapitalizmo mokytojas M.Frydmanas, uraganui sugriovius Naująjį Orleaną, pasiūlė ne atkurti mokyklų tinklą, o duoti žmonėms "švietimo čekius", kad galėtų panaudoti privačiose mokyklose, kurių tikslas - pelnas. Svarbu, kad reforma būtų ilgalaikė. Tokia, kaip mūsų švietimo ir aukštojo mokslo - perduodanti vaikus savivaldybėms ir kas už jų, o studentus - bankams, per juos siurbiantiems ir valstybę.

Jose, tose mūsų nesibaigiančiose reformose, visiškai atitinkančiose globalizacinio kapitalo interesus, išsivieė visi mūsų "dainuojančios revoliucijos" idealai, ir visuomenė iš tautos tapo viena su kita kovojančiomis grupuoėmis. Tuos, kurie dar bandė susivokti, liberalizaciją be ribų teoretikai, remiami visokio plauko pasaulio ekspertų ir konsultantų, dorėjo ir moraliskai, ir fiziškai, kol žmonės netekdavo orientacijos ir erdvėje, ir laike. Liberalizmo pamokas išgyvenom su kaupu. Ir tebesimokom. Priešingu atveju ką čia dar galėtų veikti Laisvosios rinkos institutas, nusitaikęsi ir į valstybės miškus, arba Lygių galimybių institutas, už lyčių degradavimą reikalaujantis privilegijų ir lengvatų?

Šiandien jau galima pasakyti, kodėl buvo sabotuotas nacionalinės visavertės valuitos įvedimas, ilgą laiką leidžiant viename katile plaktis rusiškam rubliui, amerikoniškam doleriui ir lietuviškam taloniui: šioje mistifuroje virė didžiuliai asmeniniai pelnai ir valdžios laimama mos bei palai komos įmonės, formavusios naują - korporatyvizuotą ir monopolizuotą Lietuvos peizažą, sau naudingais kanalais ir pylimais pakoreguojamą kiekvienos naujos valdžios.

Šiandien jau taip pat galima pasakyti, kodėl nebuvo įvykdyta nei vadinamoji dekadėbiazacija, nei desovietizacija, kodėl pastenkinta tik parodomaisiais procesais - visuomenės suskaldžius į patriotus ir komunistus buvo galima separuoti tinkamus iš abiejų pusių žmones privatizuotam Lietuvos valdymui ir tokiam didžiųjų nutolinimui nuo tautos, kuriam visiškai tiktų Dunlop pateiktas apibrėžimas: valstybės akcijos - ne jūsų akcijos, todėl mūsų reikalas, kur mes eisime ieškoti pelno.

Ir nuėjome. Nebeturėjome kur kitur eiti: buvome nudrengti. Nuėjome, kur siulė kokias nors paromas. Tam tikram metui. Už išskerstas karves. Nedirbamus laukus. Supjaustytus laivus.

Zigmuntas Baumanas (Zigmunt Bauman), iš Lenkijos kilęs ir Londone reziduojantis sociologas, su panieka aprašo pokomunistinę erdvę. "Čia buvo pilna teiktų veikėjų. Buvo negirdytų etinių mažumų, buvo senų ir naujų valstybių, besiveržiančių iš federacinių narvų, į kuriuos jas prieš jų valią buvo uždariusi dabar jau nebeegzistuojanti komunistinė supervalstybė, tačiau besiveržiančių tik tam, kad atgautų sprendimui priėmimo laisvę panaudotų politinei, ekonominei ir karinei nepriklausomybei išterpdyti Europos rinkoje ar NATO sąjungoje". Tai - tiesiogiai apie mus. Gerai,

kad bent paaiškina, kodėl mes pasidarėme tokie apgalėtinai! "Karinis, ekonominis bei kultūrinis valstybės - kiekvienos valstybės autarkiškumas, tiksliau, jos sugebėjimas pačiai išsilaikyti liovėsi būti gyvybinga siekiamybė. Norėdamos išsaugoti pajėgumą, palaikyti įstatymą ir tvarką, valstybės turėjo siekti sąjungos ir savanoriškai atsakyti vis didesnės savojo suvereniteto reikės".

Palikimas

Šiandien mes - Europos Sąjungos valstybė. Europos Sąjungos respublika.

Jeigu pripažintume šį faktą visą jo apimtimi ir reikšme - kaip naują Lietuvos valstybės juridinį statusą, mes kitaip - autentiškiau suvoktume Lietuvos subjektiskumą ir savo galias.

Kokia po dvigubos - ir rytietiškosios, ir vakarietiškosios - pertvarkos Lietuvos, kaip pasaulyje veikti galinčio subjekto, materialioji galia?

Populiacijos netektis artėja prie milijono. Valstybės skola šiemet sieks 37 mlrd. litų. Neturime nė vieno nacionalinio nuo užsienio kapitalo nepriklausomo banko. Net auksas išvežtas į užsienį. Rengiamasi atsakyti lito. Valstybės turto - liekanos. Lietuvoje šeimininkauja (tiksliau - savavaliauja) užsienio kapitalistai, tokie kaip prancūzų šilumininkai, danų kiauulininkai ir lenkų naftininkai. Prarastas svarbiausias elektros energijos šaltinis - Ignalinos atominė. Pensijos mažausios Europoje, "Sodra" - bankrutė situacijoje, o privačius pensijų fondus valdo Skandinavijos bankai. Ir t. t. Apie kultūrą, visų, taigi ir ekonominių, kūrybinių galių ir monopolizuotą Lietuvos peizažą, sau naudingais kanalais ir pylimais pakoreguojamą kiekvienos naujos valdžios.

Jeigu pripažintume naują Lietuvos juridinį statusą, turėtume teisę aiškiai žinoti, ką pagal suverenitetą apribojimo laipsnį į Europos Sąjungos įmonę mūsų valdžia įnešė ir ką turim gauti - tautos savivokai ir savitaigai tai neišvengiamai būtina. Kur jūs tokius sąvodus žmonių kalba surašytus galite rasti?

Nerasite. Nes to jums žinoti ir nedera. Ne jūs esate ES kompanijos akcininkai - akcininkai yra mūsų valdžios, kurias mes išrenkame tam, kad jos mūsų nepaisytų, o mūsų europarlamentarai, karališkai apmokami už tai, kad tuščiai ir virpina orą tai Briuselyje, tai Strasbūre, nesikištų į Europos Komisijos direktivas Lietuvos erdvės ir teritorijos efektyvesnio eksploatavimo klausimais bei padėtų veržti diržus pensininkams, ligoniams, studentams, vaikams - mums nežinia iš kokių resursų finansuotais paliktoms humanitarikos sritims.

Ar galime turėti vilties, kad mūsų padėtis Europos Sąjungoje kada nors pasikeis?

Europos Sąjunga yra ne tik "dvejų greičių", bet ir "dvejų lygių" - turtingųjų šalių ir neturtingųjų šalių - sąjunga bei turtingųjų žmonių prieš turtinguosius (vienį vadinami sėkmingaisiais, kiti - nesėkmingaisiais) sudaryta sąjunga.

Liaupsės dabartinė Lietuvos Vyriausybė, atimanchiai lėšas iš socialinei rūpybai ir kultūrai skiriamų jau ir iki tol drakoniškai menkų asignavimų, rodo elių tarpautinės sąjungos principinį priešiskumą ir abejingumą bendruomeninės para-

mos reikalaujantiems žmonėms. Pasiteisinimas vienas: nesubalansuotas nacionalinis biudžetas gali pakenkti euro funkcionalumui.

Šiokios tokios vilties teikia bendra kapitalizmo sistemos krizė, parodžiusi spekuliacinio kapitalizmo ribas (vadinamųjų finansinių burbulų sproginėjimas) ir vis garsesni balsai apie valstybių reguliuojamojo vaidmens atgaivinimą. Tačiau kol įmonė nebus juridiškai prižišta prie vietovės, kol jos tikslas tebebus kuo greitesnis ir kuo didesnis pelnas, o sociumų dalia - įmonės palikta tarša ir šiukšlės šiai išsidanginus, kur pigesnė darbo jėga, - padėtis esmingiau nesikeis.

Padėtis pasikeis nebent su Europos Sąjungos pabaiga. Atrodo, Viešpats ir vėl skyrė mums ištvirtiną totalitarinę žiemą. Tačiau iki naujojo lemiamo momento turime išgyventi. Ir išgyventi ne kaip emigrantai net savo tėvynėje, o kaip čia, Lietuvoje, gyventi ir savo bendrabūvio problemas spręsti norinti ir sugebanti tauta, bent jau bendruomenė. Su ribotu suverenitetu, negaltingai drengiama, bet dar nepasiduodanti. Bent jau ne visuotiniai norinti pasiduoti.

Tad kol dar galime kalbėti viešai, turime sutarti, kad, nepaisant visų lygių valdžių pastangų mus parduoti, išduoti ar net vienokiais ar kitokiais būdais mus likviduoti, turime rasti, kaip: atkurti konstitucinį valstybės nuosavybės institutą, garantuojantį į valstybės apsaugą nuo bankroto; sukurti nacionalinį investicinį ar kitą panašų banką, leidžiantį vykdyti lokalinę pinigų politiką; sukurti pridėtinę vertę duodančių prekių gamybą, garantuojančią minimalią valstybės piliečių socialinę apsaugą; garantuoti realų pragyvenimo lygį atitinkančias socialines išmokas; apsaugoti lietuvių kalbą, raštą ir visą kultūrą; atkurti švietimo dvasinę paskirtį; remti vaikus auginančias ir ugdančias motinas; atkurti nacionalinę gynybai tinkamą kariuomenę; sutelkti politinį potencialą, galintį konsoliduoti visuomenės veiksmus į nacijos išsilaikymą riboto suvereniteto sąlygomis.

Tai neparastai sunkūs, didelių darbų ir aukų reikalaujantis uždavinys. Tačiau visa tai turi tikslą - išsilaivinimą iš bet kokių iluzijų, dvasinį subrendimą ir grįžimą namo orą - Lietuvon būtinė to sugrįžimo prasmė. Nacionalinė valstybė su tauta, visapusiškai atakinga už jai patikėtos Žemės gabalo gyvybingumą, yra ne tik mūsų pačių susitvarkymo, bet ir senkančių resursų pasaulio sutvarkymo raktas.

Kad tas procesas tikrai prasidėtų, pirma, turime atsikvėpinti dėl apie savo laisvę ir nepriklausomybę, nes ir laisvę, ir nepriklausomybę mes naudojames ne pagal savo, o pagal anoniminių superkapitalistų valdomos laisvosios rinkos mums primestus tikslus ir būdus.

Antra, už tokį klaišką nacionalinės nepriklausomybės praradimą turime nustoti kaltinę save kaip tautą: esama pardavikų, išdavikų ir marse abejingų viskam, išskyrus savo įsilių patenklinimą, tačiau tauta kaip visuma turi didžiulį energijos potencialą ir gali nuvertinti kalnus.

Niekada neužmirškime: tauta, kad ir nedidelė, gali būti didi.

ŽALGIRIS

Nr. 51

Grįžkime kartu su Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataru, rašytoju Kaziu SAJA 20 metų atgal, į 1990 m. kovo 10-osios vakarą, į kovo 11-osios naktį. Ką tada kūrėme? Ką šiandien matome sukūrę?

- Šiuo metu nuo Kovo 11-osios Nepriklausomybės Atkūrimo Akto prabėgo panašiai tiek laiko, kiek turėjo galimybės egzistuoti Lietuva po J.Basanavičiaus signatarų akto. Kaip manote, kuris mūsų valstybės dvidešimtmetis labiau ar prasčiau vykęs? Kodėl?

- Čia geriau tiktų žodis "sėkmingesnis". Prisimename arba iš istorijos žinome, kad prieš karą Vilniaus kraštą buvo užgrobę lenkai. Nerimavome dėl Klaipėdos, galiausiai ją buvome priversti atiduoti nacij Vokietijai. Mūsų valstybę gyvavo kaip ta griežlelė, išdavikų, nijausės abejingų viskam, išskyrus savo įsilių patenklinimą, tačiau tauta kaip visuma turi didžiulį energijos potencialą ir gali nuvertinti kalnus.

Niekada neužmirškime: tauta, kad ir nedidelė, gali būti didi.

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

Specialus dienraščio "Respublika" priedas

Redakcijos archyvo nuotr.

Dvidešimtmetė Lietuva: kiek jai davėme, kiek iš jos norime?

mylintys savo Tėvynę, neketinantys nei surusėti, nei suanglėti. Nedaug perdėčiau pasakės: tada žmonės gyveno vardan Lietuvos. O dabar - lauk iš tos Lietuvos, jeigu ji tiek mažai tesugeba duoti...

Į šį klausimą atsakyti galima trumpiau: dabartinė Lietuva stipresnė fiziškai, bet kur kas labiau nuskurdusi dvasia.

- Norėtume, kad prisimintumėte tą lemtingąją Kovo 11-ąją, o dar smalsiau - kovo 10-ąją ar netgi 9-ąją, kai buvo tariamasi, baramasi, sprendžiama, kokios valstybės mes norime, ką ketiname veikti su nepriklausomybe. Gal prisimintumėte asmeniškus savo tų dienų įvykius? Gal yra dalykų, kurie prisiminus piktina, kuriuos būtumėte darę kitaip?

- 1990 m. vasarį Sąjūdžiui laimėjus rinkimus į LTSR Aukščiausiąją Tarybą (dabar sakytume - į Steigiamąjį Seimą), buvo sudaryta rimčiausių politikų komisija nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo planui parengti. Kovo 6 d. komisija baigė savo darbą, kuriame LKP nedalyvavo, nes daugelio gerbiamas A.Brazauskas agitavo už

nepriklausoma mūsų valstybė atgimė po ilgų ir karštų svarstymų 1990-ųjų kovo 10 d., nors tos dienos posėdžiai baigėsi auštant jau 11-osios rytiui.

Šalia lemtingo sprendimo, kada mums paskelbti Nepriklausomybės Aktą, nemaža laiko buvo sugaista svarstymui, kokius žmones siūlyti į valstybės vadovus. Ir patikėkite - mes darėme viską, kad tik ateities Lietuvoje būtų išsaugota santarvė, kad mūsų tauta išvengtų susiskaldymo. Bet vos tik V.Landsbergis (o ne A.Brazauską) išrinkome Aukščiausiosios Tarybos pirmininku, pasipylė protestų telegramos, kurias ypač pakursė A.Juozaičio straipsnis "Istorinė klaida".

Jeigu tos "klaidos" mes nebūtume padarę, esu tikras, kad Kovo 11-osios mes nemintume. Kitomis aplinkybėmis būtų parengtas kitoks aktas ir būtų kita jo paskelbimo data.

- Išties Aukščiausioji Taryba politinę sąchmatą partiją sužadė labai gražiai - buvo sklandžiai ir greitai atkurta demokratinė nepriklausoma valstybė...

Tačiau šiandien jau daugelis kaip valstybės privalumą pamintumėte? O trūkumą? O kaip ji išspręstumėte, jei būtų jūsų valia?

- Jeigu būtų mano valia... Būčiau padaręs viską, kad Lietuvoje iš tiesų būtų įgyvendinta švietimo reforma ir gyvuotų tautinė mokykla. Mums reikėjo kur kas ryžtingiau vykdyti desovietizaciją, kuri taip ir liko neįgyvendinta. Komunistinės nomenklatūros ir KGB "pasubinotų" įtaka iki šiol jaučiamas mūsų teisėtvarkoje ir visose tebežvangėjo sovietiniai tankai, Lietuvai buvo paskelbta blokada, bolševikiniai pučiai 1991 m. sausio 13 ir rugpjūčio 19 dienomis, žudynės Medininkuose...

Asmens, tautos ar valstybės kūryba - nesibaigiantis procesas, jo neįmanoma atskirti nuo įvairiausių įvykių, vykstančių aplinkui.

Moralinis reliatyvizmas, kuris labiau suprantamas kaip dorovinis nuopuolis, laisvė be atsakomybės, žmogaus teisės be jo pareigų - tie "laimėjimai" būdingi visai Vakarų civilizacijai. Nežabotas ir dar visaip skatinamas malonumų siekimas reikalauja vis daugiau pastangų ir pinigų. Tad parduodama viskas - kūnas ir siela, vertybės ir principai. Atsiranda žmonių, niekinančių savo Tėvynę ir per kančias, per kraują iškovotą jos laisvę.

- Žinoma, Aukščiausiosios Tarybos prioritetas buvo laisvė. Tačiau vėliau juk kas nors turėjo sukurti tos laisvos Lietuvos viziją, misiją, siekius, na, bent dvidešimčiai metų į priekį? Kas turėjo tai padaryti?

- Ar žodis "vizija" nėra vienas iš tų savo prasme praradusių sąvokų, kaip nūnai visur brukamas "topas", "projektas", "akcija"? Vizijas kūrė poetas V.Mačernis, jas tapė M.K.Čiurlionis, o valstybės vadovai, matyt, kažką visą laiką planavo ir derino... Bet jeigu tie žmonės nebuvo visiškai klunkiniai, jie, be abejo, žinojo, kad "žmogus šaudo, Dievas kulkas gauda", arba

"ne taip kepa roputė, kaip norėtų bobutė"... Mes norėjome būti ir esame NATO ir ES visateisiai nariai. Planavome įsivesti eurą - kol kas nepavyko. Antai ekologai aimanavo dėl globalinio atšilimo, o žiemą turėjome ir tebeturime visai ne tokią, kokia buvo jų vizija. Tad eikime prie kito klausimo.

- Kaip manote, ar Lietuva šiandien galima vadinti nepriklausoma šalimi? Na, narystė ES, ekonominė priklausomybė nuo užsienio kapitalų, verslo magnatų?

- Gerai. Palyginkime tautą su atskiru žmogum - tokiu, kuris per "Klausimėlio" laidą neatrodo kaip koks idiotas ar koks beraštis baudžiauninkas. Ar toks reflektuojantis žmogus galėtų tvirtinti, kad jis yra absoliučiai laisvas? Ar jis galėjo pasirinkti tėvus, kaimynus ir laiką, kada jam gimti ir gyventi? Žmogus savo valstybėje laisvas, jeigu nevaržoma jo nuomonė, jo kalba, jo mintys ir jo teisėtas darbas. Valstybes visada jungė ir jungs keliai, sutartys, įsipareigojimai, nesaistomi su tautos gyvastimi ar pačios valstybės egzistavimu.

- Kokį pagrindinį Lietuvos kaip valstybės privalumą pamintumėte? O trūkumą? O kaip ji išspręstumėte, jei būtų jūsų valia?

- Jeigu būtų mano valia... Būčiau padaręs viską, kad Lietuvoje iš tiesų būtų įgyvendinta švietimo reforma ir gyvuotų tautinė mokykla.

Mums reikėjo kur kas ryžtingiau vykdyti desovietizaciją, kuri taip ir liko neįgyvendinta. Komunistinės nomenklatūros ir KGB "pasubinotų" įtaka iki šiol jaučiamas mūsų teisėtvarkoje ir visose tebežvangėjo sovietiniai tankai, Lietuvai buvo paskelbta blokada, bolševikiniai pučiai 1991 m. sausio 13 ir rugpjūčio 19 dienomis, žudynės Medininkuose...

Asmens, tautos ar valstybės kūryba - nesibaigiantis procesas, jo neįmanoma atskirti nuo įvairiausių įvykių, vykstančių aplinkui.

Moralinis reliatyvizmas, kuris labiau suprantamas kaip dorovinis nuopuolis, laisvė be atsakomybės, žmogaus teisės be jo pareigų - tie "laimėjimai" būdingi visai Vakarų civilizacijai. Nežabotas ir dar visai skatinamas malonumų siekimas reikalauja vis daugiau pastangų ir pinigų. Tad parduodama viskas - kūnas ir siela, vertybės ir principai. Atsiranda žmonių, niekinančių savo Tėvynę ir per kančias, per kraują iškovotą jos laisvę.

- Žinoma, Aukščiausiosios Tarybos prioritetas buvo laisvė. Tačiau vėliau juk kas nors turėjo sukurti tos laisvos Lietuvos viziją, misiją, siekius, na, bent dvidešimčiai metų į priekį? Kas turėjo tai padaryti?

- Ar žodis "vizija" nėra vienas iš tų savo prasme praradusių sąvokų, kaip nūnai visur brukamas "topas", "projektas", "akcija"? Vizijas kūrė poetas V.Mačernis, jas tapė M.K.Čiurlionis, o valstybės vadovai, matyt, kažką visą laiką planavo ir derino... Bet jeigu tie žmonės nebuvo visiškai klunkiniai, jie, be abejo, žinojo, kad "žmogus šaudo, Dievas kulkas gauda", arba

- Ko norėtusi palinkėti Lietuvai artėjančios Kovo 11-osios proga?

- Gyvenkime ir darbuokimės taip, kad galėtume nustebiti patys save ir kitus: "Va kur Lietuva!"

Parengė Rimvydas STANKEVICIUS